

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β')

ΤΕΤΑΡΤΗ 28 ΜΑΪΟΥ 2014 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η «ανθρωπιά» είναι μια λέξη του καιρού μας, ένας όρος κοινόχρηστος, ένα νόμισμα που κυκλοφορεί σ' όλα τα χέρια, γιατί συμβαίνει η ανταλλακτική του αξία να είναι πολύ μεγάλη. Και με την «ανθρωπιά» εννοούμε, φυσικά, τη συμπόνια, τη συμμετοχή, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στο πάθος του γείτονα. Και όχι μόνο του γείτονα. Του κάθε ανθρώπου. Άλλοτε χρησιμοποιούσαν τον όρο «ανθρωπισμός». Έλεγαν: «αυτός είναι μεγάλος ανθρωπιστής» και με τούτο εσήμαιναν μια προσωπικότητα που ξοδεύεται ολόκληρη για να κάμει το καλό. Ο Ντυνάν, για παράδειγμα, ο ιδρυτής του «Ερυθρού Σταυρού», υπήρξε ένας τέτοιος ανθρωπιστής. Πέρα απ' ό,τι θα μπορούσε να ενδιαφέρει αποκλειστικά το άτομό του, εσυλλογίσθηκε τους ανθρώπους που έπασχαν, έξω από διάκριση φυλής και θρησκείας, «εν πολέμω και εν ειρήνῃ».

Ο «ανθρωπιστής», ένας άνθρωπος με σπουδαίες ικανότητες, που αναλίσκεται με ειλικρίνεια, χωρίς υστεροβουλία, ακόμη και χωρίς τη θεμιτή, επιτέλους, από πολλές απόψεις, επιθυμία της υστεροφημίας, υπήρξε, για πολλούς αιώνες, ένα θαυμάσιο ιδανικό, που οι προγενέστεροι το επρόβαλλαν στους μεταγενέστερους. Ακόμη τότε η «ανθρωπιά», μολονότι δεν έπαυε να είναι κοινή απαίτηση, δεν είχε καταστήσει κοινόχρηστος όρος. Ήταν η σπάνια, η υψηλή παρουσία, όπου μόνο μερικές εκλεκτές φύσεις κατόρθωναν να φτάσουν. Και ακόμη, μια καθημερινή άσκηση που ο καθένας την επιθυμούσε για τον εαυτό του, θεωρώντας την αυτονόητο χρέος του, χωρίς να συλλογίζεται ότι θα μπορούσε και διαφορετικά να την αξιοποιήσει.

Το γεγονός ότι η απαίτηση της «ανθρωπιάς» έχει γίνει κοινός τόπος σήμερα δεν είναι χωρίς ιδιαίτερη σημασία. Δείχνει πως η οικουμενική ψυχή αισθάνεται βαθύτερα την ταλαιπωρία του ανθρώπου και αναζητεί διέξοδο.

Περιττό να προστεθεί πως και η ανθρωπιά, καθώς κι ένα σωρό άλλοι όροι, έχει υποστεί τρομακτικές διαστρεβλώσεις. Όποιος είπε πως οι ιδέες είναι καθώς τα υγρά, που παίρνουν το σχήμα του μπουκαλιού τους, είχε, βέβαια, πολύ δίκιο. Και με τους όρους το ίδιο συμβαίνει. Αλλάζουν νόημα, αλλάζουν απόχρωση, κατά τον τρόπο που τους μεταχειρίζεται κανείς και κατά τον σκοπό που επιδιώκει χρησιμοποιώντας τους. Έτσι, μπορούμε να μιλούμε όλοι για ανθρωπιά, αλλά να εννοούμε ολωσδιόλου διαφορετικό πράγμα ο καθένας.

Έπειτα, ένας όρος, μια λέξη, μια έκφραση, που βρίσκεται ολόενα στο στόμα μας, σιγά σιγά φτωχαίνει, αδειάζει, αποστεώνεται, αυτοακυρώνεται. Φοβούμαι πως ίσια ίσια αυτό έχει συμβεί με την ανθρωπιά. Αρκεί μια ματιά ολόγυρά μας, για να το νιώσουμε καλύτερα τούτο. Η καθημερινή ζωή ολόενα και περισσότερο χάνει τη θαλπωρή, τη γλυκιά ζεστασιά της. Είναι ένας χειμώνας χωρίς αλκωνίδες. Η «καλημέρα», αυτό το χαρούμενο άνοιγμα παραθύρου προς τον αίθριο ουρανό, μεταβάλλεται σιγά σιγά σε μορφασμό. Η ανθρώπινη λαιμαργία, η δίψα της ευζωίας δεν αφήνει τόπο για ευγενικά αισθήματα. Κάτι περισσότερο: τα ευγενικά αισθήματα θεωρούνται ξεπερασμένα.

Λησμονούμε, ωστόσο, πως η ανθρωπιά είναι κυριότατα βούληση, δεν είναι γνώση, δεν είναι μόνο γνώση. Και δεν είναι λόγος, είναι πράξη. Είναι ένας ολόκληρος εσωτερικός κόσμος, στην τελειώσή του, που ακτινοβολεί παντού. Η ανθρωπιά αποκλείει τη μισαλλοδοξία, την καταφρόνηση του άλλου ανθρώπου· είναι επεικής και ήπια. Περιέχει πολλή συγκατάβαση και πολλή κατανόηση. Η ανθρωπιά είναι κυκλική παρουσία. Δεν βρίσκεται στραμμένη προς ένα μονάχα σημείο του ορίζοντα. Εκείνος που είναι αληθινά ανθρώπινος δεν μπορεί παρά να είναι, σε κάθε περίπτωση, ανθρώπινος. Η ανθρωπιά δεν είναι επάγγελμα, δεν είναι όργανο αυτοπροβολής και επιτυχίας. Είναι απάρνηση. Πρέπει πολλά ν' αρνηθείς, για να κερδίσεις τα ουσιωδέστερα. Αλλά δεν είναι και παθητική κατάσταση. Ολωσδιόλου αντίθετα, αποτελεί μορφή αδιάκοπης ενέργειας. Είναι πολύ ευκολότερο να γίνεις «μέγας ανήρ» παρά να γίνεις «μεγάλος άνθρωπος». Η Ιστορία είναι γεμάτη παραδείγματα μεγάλων ανδρών. Αλλά έχει πολύ λίγους «ανθρώπους» να παρουσιάσει.

Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, *Ο Σύγχρονος μ902 Άνθρωπος*.
Οι Εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1988. 18η έκδοση (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακολουθεί: «*Η ανθρώπινη λαιμαργία, η δίψα της ευζωίας δεν αφήνει τόπο για ευγενικά αισθήματα. Κάτι περισσότερο: τα ευγενικά αισθήματα θεωρούνται ξεπερασμένα.*».

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε δύο τρόπους ανάπτυξης στην πρώτη παράγραφο του κειμένου (*Η «ανθρωπιά» ... «εν πολέμω και εν ειρήνη»*) και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 6

β) Ποια νοηματική σύνδεση εκφράζουν οι διαρθρωτικές λέξεις:

έτσι (στην τέταρτη παράγραφο)

ωστόσο (στην έκτη παράγραφο).

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

αναλίσκεται, οικουμενική, διαστρεβλώσεις, ολωσδιόλου, ευζωίας.

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

κοινόχρηστος, συμμετοχή, αυτοακυρώνεται, γνώση, αδιάκοπη.

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών στις παρακάτω περιπτώσεις:

«αυτός είναι μέγας ανθρωπιστής» (στην πρώτη παράγραφο)

«Ερυθρού Σταυρού» (στην πρώτη παράγραφο).

Μονάδες 2

β) Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις εκφράσεις με μεταφορική σημασία.

Μονάδες 3

Γ1. Σε άρθρο σας, που θα δημοσιευτεί σε τοπική εφημερίδα, να αναφερθείτε σε φαινόμενα που αποδεικνύουν το έλλειμμα ανθρωπιάς στην εποχή μας, αλλά και σε δραστηριότητες, ατομικές και συλλογικές, που αποσκοπούν στον περιορισμό αυτού του ελλείμματος (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

Ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος εξετάζει την έννοια της ανθρωπιάς στις σημερινές συνθήκες. Κατά το συγγραφέα, η διαδεδομένη έννοια της ανθρωπιάς σημαίνει την πανανθρώπινη αλληλεγγύη, ενώ παλαιότερα ταυτιζόταν με τον ανθρωπισμό. Στο παρελθόν, ο ανθρωπισμός ήταν αξιόμιμητο ιδεώδες, το οποίο ελάχιστοι προσέγγιζαν με συνεχή προσπάθεια. Σήμερα, η ανθρωπιά έχει αλλοιωθεί, υποβαθμισθεί και ο εξευγενισμός των συναισθημάτων θεωρείται αναχρονισμός. Εν τέλει, ο κειμενογράφος προσδιορίζει την ανθρωπιά ως γνώση, θέληση, συνεχή δράση, συναίνεση, σφαιρική φροντίδα και αλτρουισμό.

B1.

Το κυνήγι του ατομικού ευδαιμονισμού ως πρωταρχική επιδίωξη του σύγχρονου ανθρώπου, προϋποθέτει μια ατομικιστική ανταγωνιστική συμπεριφορά που τον απανθρωποποιεί και τον οδηγεί στη χρήση αθέμιτων μέσων για την προσωπική του ευδοκίμηση. Το καταναλωτικό μοντέλο που προωθούν με πειστικό και πιεστικό τρόπο διάφοροι μηχανισμοί, όπως τα ΜΜΕ, η διαφήμιση και η μόδα, δημιουργεί διαρκώς ανάγκες για περισσότερα, καλύτερα, διαφορετικά αγαθά. Δημιουργείται η ψευδαίσθηση ότι η κατανάλωση θα καλύψει το συναισθηματικό και επικοινωνιακό έλλειμμα, οδηγώντας σε ένα ατέρμονο κυνήγι ευζωίας που τον αφήνει ανικανοποίητο και τον αποστεγνώνει ψυχικά και ηθικά. Η ανθρωπιά και το ενδιαφέρον για τον συνάνθρωπο θεωρούνται παρωχημένες αξίες γιατί κρίνονται αναποτελεσματικές για την κατάκτηση της ευζωίας στο πλαίσιο της παντοδύναμης χρησιμοθηρικής, ωφελμιστικής λογικής. Έτσι αποθαρρύνονται οι ηθικοί φραγμοί και προωθείται η ηθική αναληψία.

B2.

α) Δύο τρόποι ανάπτυξης

- Ορισμός (οριστέα έννοια η ανθρωπιά)
- Παραδείγματα (Ο Ντυνάν για παράδειγμα...)

β) Νοηματική σύνδεση

Έτσι = συμπέρασμα – αποτέλεσμα
ωστόσο = αντίθεση – εναντίωση

B3.

α) Συνώνυμα

αναλίσκεται = ξοδεύεται
οικουμενική = παγκόσμια
διαστρεβλώσεις = αλλοιώσεις
ολωσδιόλου = εντελώς
ευζωίας = καλοπέρασης, τρυφηλότητας

β) Αντώνυμα

κοινόχρηστος ≠ ατομικός, προσωπικός
συμμετοχή ≠ αποχή
αυτοακυρώνεται ≠ αυτοεπιβεβαιώνεται
γνώση ≠ άγνοια
αδιάκοπη ≠ αποσπασματικής, περιστασιακής, εφήμερης

B4. α) χρήση εισαγωγικών

- «αυτός είναι μεγάλος ανθρωπιστής» -> αυτούσια μεταφορά μιας άποψης
- «Ερυθρού Σταυρού» Ονομασία οργάνωσης

β) Εκφράσεις με μεταφορική σημασία

- «Η ανθρωπιά... , ένας όρος κοινόχρηστος, ένα νόμισμα που κυκλοφορεί σ' όλα τα χέρια» (πρώτη παράγραφος)
- «Ο ανθρωπιστής, ένας άνθρωπος ... που αναλίσκεται» (δεύτερη παράγραφος)
- «Μια λέξη... φτωχαίνει, αδειάζει, αποστεώνεται...» (Πέμπτη παράγραφος)

Γ.

1. ΤΙΤΛΟΣ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΔΡΑΣΗ ΣΕ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗ ΕΠΟΧΗ!

2. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κάθε εποχή χαρακτηρίζεται από τα πλεονάσματα αλλά και τα ελλείμματά της. Η σημερινή εποχή έχει να επιδείξει πλεονάσματα στην επιστήμη, στην τεχνολογία, στην οικονομία ή στη διάδοση πληροφοριών, γνώσεων. Όμως, το μεγάλο και δυσαναπλήρωτο έλλειμμα, που στιγματίζει τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, αφορά την ανθρωπιά. Πολλά και διαφορετικά φαινόμενα το πιστοποιούν, αλλά και ποικίλες δραστηριότητες, ατομικές και συλλογικές, είναι δυνατό να συμβάλλουν στη μείωσή του.

3. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Α΄ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: Φαινόμενα που αποδεικνύουν το έλλειμμα ανθρωπιάς

Τα φαινόμενα που φανερώνουν την ανεπάρκεια της ανθρωπιάς ταυτίζονται με τα ποικίλα ανθρωπιστικά προβλήματα, που παρουσιάζονται σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες – υπανάπτυκτες, αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες – σε διαφορετική κλίμακα:

- Η εξαθλίωση και η φτωχοποίηση ευρέων στρωμάτων του πληθυσμού της κοινωνίας, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που έχει «μεταλλαχθεί» σε κοινωνική και ανθρωπιστική.

- Σε άμεση συνάρτηση βρίσκεται και η διεύρυνση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, η αποδόμηση του κράτους πρόνοιας ή ευημερίας που καταδικάζει αρκετά άτομα σε έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, στέγης και βασικών ειδών διατροφής

- Η υλοκρατία, ο τεχνοκρατισμός, η κοινωνική αναληγσία που χαρακτηρίζει τη λειτουργία της κοινωνίας, των διαπροσωπικών σχέσεων αλλά και της πολιτείας. Επίσης, η θεοποίηση του χρήματος, ο αμοραλισμός, η τεχνοκρατική και εξειδικευμένη εκπαίδευση και η αντίστοιχη απομάκρυνση από την ανθρωπιστική παιδεία διαμορφώνουν πρακτικό και χρησιμοθηρικό πνεύμα αντί της ανθρωπιστικής συνείδησης.

- Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, που συνεπάγεται υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, ιδιαίτερα στις τεράστιες μεγαλουπόλεις της εποχής μας. Σ' αυτό το υποβαθμισμένο πλαίσιο ζωής υποθάλπεται ο ατομικισμός και η ζωή μετατρέπεται σε βιοπάλη ή επιβίωση, συχνά και σε αρριβισμό. Παράλληλα, η εντεινόμενη διείδυση της τεχνολογίας παραμερίζει ή υποκαθιστά τον άνθρωπο, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την αποξένωση, την αλλοτρίωση του ανθρώπου στην εργασία.

- Ο φανατισμός και η μαζοποίηση σε όλες τις μορφές τους, που πυροδοτούνται από τον εθνικισμό, το ρατσισμό και το φονταμενταλισμό συνεπάγονται τη μισαλλοδοξία. Τα

φαινόμενα αυτά συνδυάζονται με τον αναλφαβητισμό και τον πνευματικό σκοταδισμό, την κρίση των ηθικών ή ανθρωπιστικών αξιών, με αποτέλεσμα τη μετατροπή του ανθρώπου από σκοπό σε μέσο.

Β' ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: Ατομικές και συλλογικές δραστηριότητες που αποσκοπούν στον περιορισμό του ελλείμματος ανθρωπιάς.

Το έλλειμμα ανθρωπιάς, με τις πολλές εκφάνσεις του, επιτάσσει την ανάπτυξη, αντίστοιχα, πολύμορφων δραστηριοτήτων όπως:

i. ΑΤΟΜΙΚΕΣ

- Η συνειδητοποίηση των διαστάσεων του προβλήματος από τα μέλη των σύγχρονων κοινωνιών, που αποτελεί την αφετηρία για την ανάληψη δράσης, «εσωτερικής» αλλά και «εξωτερικής»

- Η «εσωτερική» δράση προϋποθέτει τη συνεχή αυτοκριτική και τον εξακολουθητικό αυτοέλεγχο με στόχο την αυτογνωσία και αυτοσυνειδησία. Στο πλαίσιο αυτό επιβάλλεται η δόμηση του κατάλληλου συστήματος αξιών, με προέχουσες τις ανθρωπιστικές, όπως η αγάπη για τον άνθρωπο, ο σεβασμός του άλλου, η ανιδιοτελής προσφορά, η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό.

- Σε πρακτικό επίπεδο, καθίσταται απαραίτητο το άτομο ν' αναζητήσει συγκεκριμένους τρόπους ανθρωπιστικής δράσης: συνεχής ετοιμότητα επαγρύπνηση και καταγγελία περιστατικών παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποχή από κάθε ενέργεια που συνιστά αντιανθρωπιστική δράση και σεβασμός της ύπαρξης, της προσωπικότητας του άλλου, υλική και ηθική συνδρομή των θυμάτων της ανθρωπιστικής κρίσης « όπου γης» με εθελοντικές πρωτοβουλίες ή δράσεις

ii) ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ

- Ο ρόλος της πολιτείας συνίσταται στην περιφρούρηση ή ανασύσταση του κράτους πρόνοιας ή ευημερίας, στην ανάπτυξη κοινωνικών πολιτικών, ιδιαίτερα απέναντι στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, διασφάλιση συλλογικών αγαθών όπως η εργασία, η στέγη, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, στην ενίσχυση του ρόλου των εθελοντικών οργανώσεων.

- Η συμβολή των μμε περιλαμβάνει την προβολή και γνωστοποίηση του προβλήματος αλλά και των ανθρωπιστικών, εθελοντικών ενεργειών, ώστε να καθιερωθούν υγιή πρότυπα. Με τον τρόπο αυτό, θα συντελεσθεί η συνειδητοποίηση, η αφύπνιση και η κινητοποίηση των πολιτών, με αποτέλεσμα την ενίσχυση του πνεύματος κοινωνικής προσφοράς.

- Η εκπαίδευση οφείλει ν' αναπροσανατολισθεί προς την κατεύθυνση της ανθρωπιστικής παιδείας. Παράλληλα, επιβάλλεται να συμμετάσχει, ενεργά και ουσιαστικά, σε ενέργειες που αποβλέπουν στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου: ημερίδες ανθρωπιστικής δράσης, πρόσκληση ανθρωπιστών/ ακτιβιστών, πνευματικών ανθρώπων με ανθρωπιστικά ενδιαφέροντα, υλική και ηθική βοήθεια σε άπορες οικογένειες, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας.

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Λαμβάνοντας υπόψη τη ρήση του Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου «Στην προσπάθεια του ο άνθρωπος να γίνει υπεράνθρωπος, κατάντησε απάνθρωπος» οφείλουμε ν' ανταποκριθούμε σε ένα διπλό καθήκον. Από τη μια πλευρά, επιβάλλεται ν' αποφύγουμε την αλαζονεία της υλικής δύναμης που αποτελεί την κύρια απειλή για τον ανθρωπισμό μας. Από την άλλη, καθημερινά είναι απαραίτητο να συμβάλλουμε στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας με ανθρώπινο πρόσωπο.

Ο/Η αρθρογράφος

ΚΡΙΤΙΚΗ

Το θέμα κρίνεται βατό και αναμενόμενο στο πλαίσιο του ανθρωποκεντρικού προβληματισμού. Το κείμενο είναι στοχαστικό δοκίμιο, εκτενέστερο συγκριτικά με τα θέματα προηγούμενων ετών και ενέχει ιδιαιτερότητες ως προς την περίληψη λόγω του μεταφορικού – εικονοπλαστικού του λόγου.

Οι ασκήσεις τύπου Β δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες. Δεν αξιοποιήθηκαν ωστόσο και φέτος στοιχεία θεωρίας της Γ΄ Λυκείου (τρόποι και μέσα πειθούς, θεωρία δοκιμίου κλπ.)

Το θέμα της Έκθεσης είναι αρκετά γενικό και παρέχει τη δυνατότητα αξιοποίησης μιας ευρύτερης επιχειρηματολογίας. Το ζητούμενο εστιάζει στην αναγκαιότητα κοινωνικής προσφοράς και αλτρουισμού που αποτελεί βασικό αίτημα της εποχής μας.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΜΙΧΕΛΑΚΟΥ Κ., ΤΟΛΙΑ Π.,

ΦΙΛΟΣ Ν. ΚΑΛΟΧΕΡΗΣ Μ., ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Γ.,